

Силабус курсу «Українська візантиністика»

Освітній ступінь – перший (бакалаврський)
Галузь знань: 03 Гуманітарні науки
Спеціальність: 032 історія та археологія
Освітньо-професійна програма «Історія та археологія»
Кількість кредитів – 3

Рік підготовки, семестр – 3 рік, VI семестр

Компонент освітньої програми: вибіркова
Дні занять: понеділок, 9.35–12.30, ауд. 1005
Консультації: четвер 14.20, ауд. 1006

Керівник курсу

ПІП

к.і.н., доц. Кіцак Володимир Миронович

Контактна інформація

Kitsak-V@ukr.net, +38 097 855 53 43

Опис дисципліни

Актуальність вивчення дисципліни «Українська візантиністика» зумовлена необхідністю формування у студентів цілісної, логічної, послідовної системи знань про історію однієї з найбільших держав світу, вплив якої на сучасну цивілізацію важко переоцінити.

Основною метою викладання навчальної дисципліни «Українська візантиністика» є формування у студентів цілісної системи уявлень про історію зародження, розвитку, розквіту та занепаду Візантійської імперії, її вплив на тогочасні Україну, Європу та світ. Курс призначений для ознайомлення студентів з основними подіями, особистостями візантійської історії, а також визначними пам'ятками мистецтва та архітектури тисячолітньої імперії.

Структура курсу

Години (лек./сем.)	Тема	Результати навчання	Завдання
Змістовий модуль I. Зародження та розквіт Візантії.			
2/2	1. Основні риси розвитку ранньовізантійської держави (324-610 рр.).	Історична наука про Візантію. Праці науковців середньовіччя та відродження. Дослідження французьких науковців XVII ст. Джерела історії Візантії. Роль християнізації у створенні Візантійської імперії. Початки візантійської держави у III ст. Криза Римської імперії. Реформи Діоклетіана та Константина. Готські війни. Поділ імперії. Кодекс Теодозія. Держава гунів. Аттіла. Імператор Лев I та його діяльність. Правління Юстиніана. Повстання «Ніка». Відбудова св.Софії. Кодифікація римського права. Кодекс Юстиніана. Східні війни Юстина II, Тиберія-Констатина і Маврикія: причини, перебіг, наслідки.	Питання
2/2	2. Боротьба за	Реформи Іраклія. Адміністративна	Питання

	існування та відродження Візантійської держави (610-711 рр.).	реформа. Нова система рекрутування армії. Облога Константинополя аварами. Правління Константина IV. Перше використання грецького вогню. Юстиніан II. Співжиття християнського та мусульманського світів. Селяни-стратіоти як основа економіки й армії.	Презентація
2/4	3. Період іконоборчої кризи (711-843 рр.).	Лев III засновник нової династії. Облога Константинополя арабами. Роль грецького вогню та флоту. Поразка арабів. Арабські набіги на Малу Азію та їх поразка під Нікеєю. Хозарська підтримка візантійців. Розчленування фем для уникнення небезпеки заколотів. Кодекс законів Лева III як збірник найважливіших законів із Кодексу Юстиніана. Іконоборство: суть, ісламські та юдейські впливи. Повстання іконошанувальників у провінціях. Відкритий виступ Лева III проти іконошанування. Поглиблення розриву з Римом. Прихід до влади Константина V. Пік іконоборчої кампанії: вселенський собор 753 р.; повне знищення ікон; переслідування монахів та закриття монастирів. Правління Никифора I. Спроба впорядкувати фінанси імперії. Скасування податкових пільг. Спроба перетворити кредитування на державну монополію. Реформи рекрутування стратіотів. Організація земельних наділів для моряків. Переселення стратіотів з Малої Азії на Балкани. Перемога над слов'янами під м.Патрас – початок відновлення візантійської влади на Пелопонесі. Лев V Вірменин. Експансія Крума. Облога Константинополя. Мир на кордонах. Спроба повернення до іконоборства.	Питання Проблемні завдання
2/4	4. Період розквіту візантійської імперії (843-1025 рр.)	Значення іконоборчої кризи для розвитку візантійської культури. Михаїл III (842-867). Відродження культу ікон (березень 843). Припинення релігійних конфліктів. Морські експедиції. Битва 863 р. як переломний момент візантійсько-арабських воєн. Похід русичів на Константинополь (860). Контакти із хозарами. Християнізація Моравії. Поява глаголиці. Переклад святого письма на солуно-македонський діалект. Константин VII Багрянородний. Історик та письменник. Закони про захист дрібної власності. Заборона продажу ділянок стратіотів. Війни в Месопотамії. Дипломатичні зносини. Візит княгині Ольги (957).	Питання Презентація

		<p>Імператор Йоанн Цимісхій. Відміна законів про обмеження церковного землеволодіння. Закони на підтримку селян та стратіотів. Похід проти Святослава. Бої під Доростолом (971). Дипломатичне вирішення стосунків із Оттоном Великим без зміни територіального status quo.</p> <p>Правління Василя II і Костянтина з Македонської династії. Трирічна війна між Вардом Фокою та Вардом Склером. Взяття Херсонеса та християнізація Русі. Перемога над малоазійською аристократією. Повернення до аграрної політики Романа Лакапена, спрямованої проти аристократії. Скасування терміну давності повернення землі; сплата великими землевласниками селянської заборгованості. Обмеження церковної земельної власності.</p>	
<p>Змістовий модуль II. Латинська імперія. Реставрація Візантійської імперії та її загибель</p>			
2/2	5. Врядкування столичної чиновницької аристократії (1025-1081 рр.)	<p>Занепад стратіотських та селянських господарств; зростання великої земельної власності. Боротьба цивільної та військової аристократії. Правління Михаїла IV. Заміна натурального податку в Балканах на грошовий. Повстання на Балканах (1040-1041).</p> <p>Константин IX Мономах. Розквіт культурного життя столиці. Скасування податків для земельних олігархів. Судовий імунітет знаті та їх підлеглих. Псування номізи вперше за сторіччя. Розвал організації фем. Дозвіл стратіотам відкуплятися від військової служби. Зменшення кількості рекрутованої армії та повернення найманців. Норманська гвардія. Церковний розкол.</p>	Питання Проблемні завдання
2/2	6. Врядкування військової аристократії (1081-1204 рр.).	<p>Олексій I Комнин. Втрата морської могутності за часів правління Комнінів. Візантія і хрестові походи. Переселення Петера Ам'єнського. Перший хрестовий похід. Зростання потужності візантійського війська та флоту.</p> <p>Відмирання жорсткого бюрократичного централізму та рангової системи. Сваюля збирачів податків. Натуральні податки та утримання армії населенням. Пронійна система формування армії як пришвидшення процесу феодалізації. Практика харистикарій – передачі монастирських володінь світським особам.</p> <p>Папа Інокентій II ініціює IV хрестовий похід. 13 квітня 2004 хрестоносці взяли місто.</p>	Питання Тести
2/2	7. Латинницьке панування та	Поділ імперії. Латинська імперія графа Болдуїна Фламандського. Боніфацій	Питання Презентація

	реставрація Візантійської імперії (1204-1282 рр.)	Монферратський заснував королівство у Фесалоніках. Венеція отримала порти на Пелопонесі, острови Іонічного моря, порти, Адріанополь, 3/8 Константинополя. Нікейська держава та деспотат Епіру, Трапезундська імперія. Йоанн III Ватацес. Спорудження церков та фортець. Розселення половців як стратіотів. Роздача проной. Підтримка освіти. Піднесення сільського господарства, обмеження італійського імпорту. Епілепсія, смерть. Теодор II Ласкар. Нікея – центр науки. Стабільність у зовнішній та внутрішній політиці. Монгольський напад на Іконійський султанат. Михаїл VIII Палеолог. 25 липня 1261 р. майже без опору здобутий Константинополь.	
2/2	8. Роки депресії та загибель Візантійської імперії (1282-1453 рр.)	Андроник II Палеолог (1282-1328). Зростання ролі земельної знаті і занепад централізованої адміністрації. Податковий імунітет магнатів. Зменшення кількості малих землевласників. Скорочення війська. Відмова від флоту на користь флоту Генуї. Псування монети. Номізму та гіперпірон витісняють італійські монети. Ріст цін. Збільшення податків. Данина сусідам. Відмова від унії, зростання ролі монастирів. Йоанн VIII Палеолог. Поїздка в Європу імператора, патріарха і митрополитів. 1439 – Ферраро-Флорентійська унія. 1443-1444 вдалий похід війська Владислава III, короля Угорщини та Польщі через Сербію та Болгарію у Фракію. Десятирічне перемир'я. Під Варною – повна поразка хрестоносців. 1446 р. війська Мурада II розграбували Морею. Константин XI Палеолог. 29 травня – останній штурм.	Питання Презентація

Формування програмних компетентностей

Індекс в матриці ОНП	Програмні компетентності
ЗК3	Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
ЗК4	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
ЗК6	Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК7	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
ЗК 10	Здатність працювати в команді.
ФК 1.	Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.
ФК 2.	Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

ФК4	Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.
ФК5	Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).
ФК6	Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).
ФК9	Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.
ФК10	Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.
ПРН 1	Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему
ПРН 2.	Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій і використовувати ці знання у професійній діяльності.
ПРН 4	Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.
ПРН 6	Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії
ПРН 7.	Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах
ПРН 11.	Здійснювати аналіз ситуації з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.
ПРН 13	Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних і культурних цінностей.

Літературні джерела

1. Балух В.О. Візантиністика: Курс лекцій. Чернівці: Книги-XXI. 2006. 606 с.: ілюстрації, карти.
2. Гийу А. Византийская цивилизация/ Пер. с франц. Д.Лоевского; Предисл. Р.Блока. Екатеринбург: У-Фактория, 2005. 552 с.
3. Історія Візантії: Вступ до візантиністики / За ред. С.Б.Сорочана і Л.В.Войтовича. Львів: «Апріорі», 2011. 880 с.: іл.
4. Кроули Р. Константинополь: Последняя осада. 1453./ пер.с англ. А.В.Короленкова, И.А.Семеновой. М.: АСТ, 2008 346 с.: 7 л. ил.
5. Medium aevum: Середні віки / За ред. Л.Войтовича. Підручник для історичних спеціальностей ВУЗів. Львів, 2010. 502 с.
6. Острогорський Георг. Історія Візантії / Пер. з нім. Анатоля Онишка. Львів: Літопис, 2002. 608 с.
7. Харрис Джонатан. Византия. История исчезнувшей империи / Перевод з англ. Москва: Альпина нон-фикшн, 2017. 386 с.

Політика оцінювання

- **Політика щодо дедлайнів та перескладання:** Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75 % від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
- **Політика щодо академічної доброчесності:** Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20 %.

Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань в процесі заняття.

- **Політика щодо відвідування:** Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Оцінювання

Остаточна оцінка за курс розраховується наступним чином:

Види оцінювання	% від остаточної оцінки
Модуль 1 (теми 1–4) усне опитування, завдання, есе	46
Модуль 2 (теми 5–8) усне опитування, завдання, есе	34
Підсумкове тестування (теми 1–8) екзамен	20

Шкала оцінювання студентів:

ECTS	Бали	Зміст
A	90–100	відмінно
B	85–89	добре
C	75–84	добре
D	65–74	задовільно
E	60–64	достатньо
FX	35–59	незадовільно з можливістю повторного складання
F	1–34	незадовільно з обов'язковим повторним курсом

До Силабусу також готуються матеріали навчально-методичного комплексу:

1. Навчальний контент (розширений план лекцій).
2. Тематика та зміст практичних робіт.
3. Завдання для підсумкового контролю (екзаменаційні питання).
4. Електронне навчання в системі MOODLE.